

Sykehusseminar i MoBa

– Det er gått i blodet på oss å spørre om gravide vil delta i MoBa, sier avdelingsjordmor Margot Waardal på Haukeland universitetssykehus. Hun har vært med i MoBa siden starten i 2000 og hennes avdeling har en godt innarbeidet rutine på rekruttering av gravide til MoBa.

Waardal var en av 100 jordmødre, bioingeniører og helsesekretærer på Folkehelseinstituttets MoBa-kurs for alle dem som rekrutterer deltakere på landets 51 sykehus.

– Vi er opptatt av forebyggende helsearbeid og derfor ser vi godt nytten av MoBa. Likevel er det ekstra inspirerende å

komme på kurs. Det setter vårt bidrag inn i en større sammenheng. Vi ser at mange forskere nå vil bruke data fra MoBa. Det kommer til å bety økt kunnskap om mor og barns helse, sier Margot Waardal.

Huskeliste

- Det er viktig å melde om adresseforandringer!
- Ikke skriv adresse-forandringer direkte på spørreskjemaene, men legg ved en lapp eller send en egen melding.
- Skulle det være en blodprøve du ikke har tatt, eller et spørreskjema du ikke har svart på, er du allikevel ikke ute av studien. Du er fortsatt en verdifull deltaker. Fortsett å svare på skjemaene som kommer.

Fremtidig tannbank: Tannbanken i MoBa trenger melketenner

Felte melketenner kan gi viktig informasjon om miljøpåvirkning på fosterstadiet og i tidlig barndom. Tannbanken oppfordrer alle foreldre til å sette melketenner inn i «banken».

– Sett tennene i Tannbanken og hjelp oss å få kunnskap om årsaker til sykdom, oppfordrer forsker Gunvor Bentung Lygre, som er med på å opprette Den Norsk Tannbanken i Bergen.

Hun ber alle småbarnsforeldre om å ta vare på en av barnas felte melketenner og sende den inn sammen med MoBas nye spørreskjema for sjuåringer. Dette spørreskjemaet er under utarbeidelse og vil bli sendt ut i løpet av 2007.

Barns melketenner dannes i svangerskapet, og stoffene (bl.a. bly, cesium og sink) som blir bygget inn i tannvevet under tannbildningen, blir

stort sett værende der. Melketennene fungerer derfor som «ferdsskrivere» for eksponeringer mor og barn har vært utsatt for. Melketenner har lang holdbarhet, slik at tannens verdi holder seg også til senere forskning.

MoBa samler inn informasjon om miljøforurensende stoffer mor har vært utsatt for i svangerskapet og blodprøver. Sammen med melketennene vil dette gi kunnskap om hvilken betydning miljøforurensende stoffer har for barnets helse.

Den kommende Tannbanken er et delprosjekt i MoBa, og er et samarbeidsprosjekt mellom Folkehelseinstituttet og Det odontologiske fakultet, Universitet i Bergen.

Prosjektleder for studien er Helene Meyer Tvinningheim.

Utgitt av:

Den norske mor og barn-undersøkelsen
Nasjonalt folkehelseinstitutt

Oslo: Postboks 4404 Nydalen
0403 Oslo
tlf 22 04 22 00
www.fhi.no/morogbarn

Bergen:
Kalfarveien 31
5018 Bergen
tlf 53 20 40 40
morbarn@fhi.no

Redaksjon:
Per Magnus (ansv red)
Ragnhild Hovengen
Patricia Schreuder

Unni Harsten
Kjersti Rønning

Forsidefoto: Unni Harsten
Foto s 2: PhotoAlto/Baby faces
Foto s 3: Stockbite/Children and babies
Foto s 4: PhotoAlto/Being a Kid
Layout: Grete Sømmer

ISSN 1502-6256

Trykk: Nordberg
Aksidenstrykkeri AS
Opplag: 81 000

Redaksjonen avsluttet:
April 2007

Kay Siver (7) – barn nummer én i MoBa

Kay Siver er historisk. For sju år siden var han det første barnet som ble født inn i Mor og barn-undersøkelsen (MoBa). – Vi håper vårt bidrag kan føre til bedre kunnskap om helse, sier mor og far, Alicia Zuñiga og Per Birger Bø.

Familien Zuñiga Bø i Rong utenfor Bergen har tre gutter. De to yngste på sju og tre år er med i Mor og barn-undersøkelsen. Sjuåringen deres, Kay Siver, er det første barnet av over 85 000 som nå er med i MoBa.

Da Alicia ble spurt om å delta i Mor og barn-undersøkelsen for sju år siden, var hun ikke i tvil om å si ja. Mor har vært plaget av bekkenløsning under alle tre svangerskapene, og er det fortsatt. Resultater fra MoBa kan kanskje gi svar på hvorfor noen kvinner får bekkenløsning og hva slags hjelp som fungerer.

– Hvis vårt bidrag kan føre til kunnskap som forebygger at folk blir syke eller gjør at de kan få bedre behandling, er det veldig bra, sier Alicia.

Refleksjon

Da lillebror Pål Ari ble født, kom far, Per Birger, også med i undersøkelsen. Både mor og far har lagt ned en solid innsats i MoBa. De har fylt ut spørreskjemaer for både Kay Siver og Pål Ari. Etter hvert vil de også få tilsendt Kay Sivers sjuårsskjema,

Kay Siver (7) er det første barnet i MoBa. Han vil bli rakettforsker når han blir stor.

som per i dag er under planlegging. Der vil det bli spurt om hvilke sykdommer han har hatt, om kostholdet hans, språkutviklingen, hans sosiale utvikling og trivsel, samt helse og ferdigheter som sjuåring.

Alicia forteller at hun og mannen setter av god tid når spørreskjemaene kommer i posten. Noen spørsmål er vanskelige å forstå uten å finlese, andre

er vanskelige å svare på fordi man må lete i hukommelsen etter svarene.

– Men det som er bra er at vi reflekterer over spørsmålene etter å ha fylt ut skjemaene. For eksempel i forhold til spørreskjemaet om kosthold. Spiser vi nok grønnsaker? Får barna grovt brød? Kanskje vi må endre noe på kostholdet, sier Alicia.

Takk til alle som bidrar!

Vi er veldig takknemlige for at dere deltar i Mor og barn-undersøkelsen (MoBa) – det største forskningsløftet for mødres og barns helse gjennom tidene. Dette er tidkrevende, og dere gjør en meget viktig jobb.

Dataene fra MoBa vekker nå interesse i mange forskningsmiljøer både i Norge og internasjonalt. Per i dag er det satt i gang 113 delprosjekter. Noen forskere er allerede ferdig med dataanalyser, og de har sendt inn sine

arbeider for publisering i internasjonale, vitenskapelige tidsskrifter. Dette får dere høre mer om senere.

Det er mye som skjer når barn utvikler seg. Til høsten sender vi ut et spørreskjema til dere som har barn som er blitt syv år. Vi skal prøve å gjøre det kortfattet og interessant å fylle ut. Takk for at dere følger oss videre!

Per Magnus, prosjektleder

Status i MoBa 1. mai 2007:

76 150 mødre er med i MoBa med 86 624 svangerskap. Rundt 9 990 mødre deltar med to eller flere svangerskap. 65 929 fedre deltar, og vi ser at rundt 80 % av fedrene blir med når mor er med. 1 340 tvillingpar og 15 sett med trillinger er registrert i MoBa.

Delstudier i MoBa

Deltakere i MoBa har bidratt med opplysninger som er av grunnleggende betydning for å finne ut mer om årsaker til sykdom. Derfor får noen nå forespørsel om å være med på noe mer. Vi er svært takknemlige til alle som sier ja til å bidra ytterligere. Les mer om delstudier på www.fhi.no/morogbarn under meny-punktet Samarbeidsprosjekter. Her er noen av delstudiene:

ADHD-studien: Urolige barn – aktive eller hyperaktive?

Uro og høyt aktivitetsnivå kan bekymre foreldre og være tegn på ADHD. Utfordringen er i tidlig alder å finne dem som vil ha vedvarende problemer, for å kunne forebygge en negativ utvikling. Folkehelseinstituttet og Ullevål universitetssykehus starter i august opp en ny studie som inviterer 3-åringer med og uten uro og konsentrasjonsproblemer til å delta. I første omgang blir barn fra sentrale østlandsområde invitert. Vi håper å få med hele landet etter hvert.

ABC – om barns sosiale utvikling

Formålet med ABC er å forstå barns normale sosiale utvikling, kartlegge årsaker til autisme, og studere hvordan autisme av ulik alvorlighetsgrad utvikler seg hos barn. Håpet er å finne metoder for å forebygge og behandle autisme. Vi ønsker kontakt med familier som har barn med autisme eller autismlignende vanskeligheter, samt med familier som har barn med kontaktvansker eller som er lite interessert i å leke med andre barn. Noen familier blir invitert til en undersøkelse i Oslo, og noen familier til intervju over telefon. Alle utgifter til reise og opphold blir dekket hvis familien vil delta i undersøkelsen i Oslo.

Vite mer eller ønsker å delta i ABC?

Ring ABC-telefonen 95 77 06 72 eller send e-post til abc@fhi.no. Vi kontakter deg.

Les mer om ABC på www.fhi.no/tema/autisme eller på www.lds.no/nwi.

New Generis – barn og risiko fra mat og miljø

Dette er et europeisk prosjekt der Norges bidrag er studiene BraMat og BraMiljø. Vi håper at New Generis kan bidra til tryggere mat og sikrere råd

til gravide. Invitasjon til å delta i New Generis går til mødre som føder på Sentralsykehuset i Akershus (200 mødre) og Ullevål universitetssykehus i Oslo (250 mødre).

De 50 000 første

I ett av våre første nyhetsbrev beskrev vi de første 7 000 mødre. Nå kan vi finne de samme data om 50 000 mødre. Tallene skiller seg ikke så mye fra den gang.

Fødealder

Gjennomsnittsalderen i MoBa er 29,5 år ved utfylling av første spørreskjema. Gjennomsnittlig fødealder for alle kvinner i Norge er 30,2 år. (SSB) Det er få tenåringsmødre i Norge, og disse utgjør i vårt materiale bare ca 1,5 %. Likeledes utgjør de eldste mødre (>40) også mellom 1 og 2 %. Den store massen er i alderen 25-35 år, slik som blant alle fødende i landet.

Parforhold

50 % av mødre er gift og 46 % er samboere. Enslige mødre i MoBa utgjør 2,2 % (i Norge: 5 % av alle fødende). Over 90 % av alle våre deltakere er «enig» eller «svært enig» i at det er et

nært samhold mellom dem selv og partneren.

Planlagt gravid?

1 av 5 oppgir at dette aktuelle svangerskapet ikke var planlagt. 8 % er behandlet for ufrivillig barnløshet

Helseplager

Dataene fra MoBa gir et godt grunnlag for å forske på årsaker til helseplager.

Svangerskapskvalme:

50 % sier de er kvalme i 5. til 8. svangerskapsuke. 25 % oppgir kvalme alle de tre første månedene i svangerskapet. 5-6 % oppgir at kvalmen varer utover 17. svangerskapsuke.

Trøtthet:

Nesten 50 % er uvanlig trøtte eller søvnige i svangerskapsuke 5-12, mens i svangerskapsuke 30 har bare 15 % slike plager.

80 % av fedrene er med, hvis mor er med i Mor og barn-undersøkelsen.

Bekkenløsning:

5 % oppgir bekkenløsning i de første ukene og 20 % ved 30. svangerskapsuke.

Astma:

7 % av kvinnene oppgir astmatiske plager før svangerskapet, men prosenten synker de første ukene til 1,5 %.

Depresjon:

I begynnelsen av svangerskapet sier 2 % at de er deprimerede. Andelen er omtrent den samme ved 30. svangerskapsuke.

Arbeidsliv

I uke 18 har 28 % vært borte fra arbeidet i mer enn 2 uker i løpet av svangerskapet.

I uke 30 har 40 % vært borte fra arbeidet mer enn 2 uker.

Språk

Våre spørreskjemaer foreligger kun på norsk. Dette gjør at vi «mister» kvinnene som ikke behersker så mye norsk. 10 % oppgir at de eller barnefaren har et annet morsmål enn norsk. De fleste av disse oppgir engelsk som språk – få oppgir urdu, eller samisk.

Nye elektroniske skjema

Mange har ønsket seg det, og nå er det mulig – å svare på noen Mor og barn-skjema på nettet. Skjema 2 om ditt kosthold, og skjema 6 (3 år), er lagt ut på www.morbarn.no. Alle får tilsendt brukernavn og passord i posten. Disse må brukes ved utfylling av skjemaene.

Forskning i MoBa

Få kvinner bruker folat før de blir gravide. Tre av fem gravide får problemer med urininkontinens. Dette kommer fram i to av de første artiklene basert på data fra MoBa.

For få bruker folat

Bare rundt 10 % kvinner bruker det anbefalte b-vitaminet folat regelmessig to måneder før de blir gravide, viser de første resultatene fra MoBa. Etter tre måneders graviditet, bruker halvparten av alle kvinner folat. Etter 8 måneder er andelen sunket til 1 av 4.

Siden 1998 har Sosial- og helsedirektoratet anbefalt kvinner å begynne med B-vitaminet folat når de planlegger graviditet, og fortsette med det de første to-tre måneder av svangerskapet. Folat forebygger ryggmargsbrokk. Hvert år går om lag 70 kvinner gravide med et barn som har ryggmargsbrokk eller en annen alvorlig neuralrørsdefekt. Tallet kan trolig halveres dersom kvinner tar folat-tilskudd etter anbefalingene: 0.4 mg folsyretabletter daglig 1 måned før og de 2 - 3 første månedene av svangerskapet.

Av alle kvinner som hadde brukt folat i forbindelse med graviditeten, hadde nesten 3 av 4 startet etter at de ble gravide. For få kvinner tar folsyre som anbefalt, også selv om de planlegger svangerskapet. De starter for sent til å få effekt i forhold til å forebygge neuralrørsdefekter.

De 10 % av alle gravide som hadde brukt folat regelmessig før graviditeten og gjennom første trimester, hadde høyere utdannelse enn gjennomsnittet. Dette gjaldt også far. En høyere andel hadde planlagt svangerskapet. De var eldre, gift, ikke-røykere, og de hadde høyere inntekt enn gjennomsnittet.

Data er innhentet fra de 22 500 første kvinnene i MoBa. Disse kvinnene fødte i 2000-2003. Det ble sett på hvor mange som bruker folat fra 2 måneder før de blir gravide og hvor mange som bruker folat etter at de har vært gravide i 3 og 8 måneder.

Ref. Gjessing H (FHI), Magnus P (FHI), Meltzer HM (FHI), Haugen M (FHI), Ueland PM (FHI). Patterns and predictors of folic acid supplement use among pregnant women: the Norwegian Mother and Child Cohort Study. American Journal of Clinical Nutrition. 2006 Nov; 84-5: 1134-1141. <http://www.ajcn.org/cgi/content/abstract/84/5/1134>

Urinlekkasje vanlig i svangerskapet

Over halvparten av gravide kvinner opplever urinlekkasje (inkontinens). Inkontinens både før og i svangerskapet ser ut til å ha sammenheng med det å ha født barn tidligere. Det har også sammenheng med kvinnens alder og kroppsmasseindeks (også kalt BMI). Dette går fram av data fra MoBa.

På spørsmål om urininkontinens i uke 30 i svangerskapet, gir de første 43 278 kvinner i MoBa svar som leder til disse resultatene:

- De fleste av kvinnene som rapporterte om urinlekkasje – både før og under svangerskap – opplevde dette sjeldnere enn én gang i uka, og da bare som noen dråper.
 - Forekomsten av urinlekkasje blant kvinner økte fra 26 % før graviditeten til 58 % i uke 30 i svangerskapet.
 - For kvinner som ikke hadde født barn tidligere var de tilsvarende tallene 15 % og 48 %.
 - Tilsvarende tall for kvinner som hadde født ett eller flere barn, var 35 % og 67 %.
- Å ha født barn tidligere var altså en sterk risikofaktor for senere urininkontinens, både før og under neste svangerskap. Høy alder og høy BMI var også risikofaktorer for urinlekkasje, selv om denne sammenhengningen var svakere.

Stressinkontinens (lekkasje ved hoste, nys, latter, løp eller hopp) var mest vanlig blant de gravide kvinnene. 31 % av dem som ikke hadde barn fra før, erfarte dette, mens tilsvarende tall for kvinner som hadde født tidligere var 42 %.

Ref. Stian Langeland Wesnes (UiB), Guri Rørtveit (UiB), Kari Bø (Idrettshøgskolen), Steinar Hunsbår (UiB) Obstetrics & Gynecology April 1 2007, Volume 109, Issue 4 <http://www.greenjournal.org/cgi/content/abstract/109/4/922>